

КУЗГИ ЮМШОҚ БУҒДОЙ ДОН ҲОСИЛДОРЛИГИГА УНИ-АГРО ВА СУПЕР КАС ЎҒИТЛАРИНИНГ ТАЪСИРИ

Ҳаёнобоев Жамолдин Шаҳобиддинович,

ДДЭИТИ Фарғона тажриба станцияси илмий ходими,

Исматуллаев Зокиржон Юсупович,

ДДЭИТИ Фарғона тажриба станцияси илмий ходими қ.х.ф.н.,

Тошматов Санатжон Деҳқонович,

ДДЭИТИ Фарғона тажриба станцияси илмий ходими.

Аннотация. Ушбу мақолада кузги бугдой навларини етиштиришида азотли суюқ ўғитларни қўллашнинг самараси ўрганилган ушбу ўғитларни қўллашдан мақсад иқтисодий рентабеллик ҳамда дон сифатини орттириши.

Калит сўзлар: Уни-Агро, Супер КАС, азотли ўғит, ҳосилдорлик, минерал ўғит.

Аннотация. В данной статье изучен эффект применения жидких азотных удобрений при возделывании сортов озимой пшеницы. Цель применения этих удобрений - повышение экономической рентабельности и качества зерна.

Ключевые слова: Юни-Агро, Супер КАС, азотное удобрение, урожайность, минеральное удобрение.

Annotation. In this article, the effect of using liquid nitrogen fertilizers in the cultivation of winter wheat varieties is studied. The purpose of using these fertilizers is to increase economic profitability and grain quality.

Key words: Uni-Agro, Super KAS, nitrogen fertilizer, productivity, mineral fertilizer.

Кириш. Юртимизда йилдан-йилга ғалла ҳосилдорлиги ортиб бормоқда. Хусусан, жорий йил дон ҳосилдорлиги ўртача 70 ц/га ни ташкил этди. Вазирлар Маҳкамасининг 2021-йил 29 мартдаги 162-сонли “2021-йилда минерал ўғитларни ишлаб чиқариш ва истеъмол қилиш балансини тасдиқлаш тўғрисида” ги қарорининг қабул қилиниши, бугунги кунда минерал ўғитлардан оқилона ва самарали фойдаланиш муҳим эканлигини билдиради. Мазкур қарорларни ижросини таъминлаш мақсадида Республикада маҳаллий хош-шеларидан тайёрланган ва четдан келтирилган янги суюқ ўғитларни синаш, қўллаш муддат ва меъёрларини ишлаб чиқиш мақсадида Фарғона вилояти ўтлоқи соз тупроқ иқлим шароитида янги ишлаб чиқарилган Уни-агро ва Супер-КАС билан кузги бугдойни найчалаш даврида ишлов беришнинг ниҳоллар ўсиши, ривожланиши ва дон ҳосилдорлигига таъ-сирини ўрганиш ҳамда мақбул меъёрларини аниқлаб, ишлаб чиқаришга тавсия этиш учун тажрибалар олиб бордик.

Тадқиқот олиб борилган ҳудуд шароити: Тажриба-лар Дон ва дуккакли экинлар илмий-тадқиқот институти-нинг Фарғона вилоятидаги тажриба станциясининг дала майдонида олиб борилди. 2020 йил амал даври бошида тупроқнинг озиқа унсурлари билан таъминланиш даражаси аниқланганида, тупроқнинг 0–30 см қатламида гумус миқдори 1,457% ни, умумий азот 0,187% ни, умумий фосфор 0,167% ни, умумий калий 2,282% ни, ҳаракатчан нитрат 17,82 мг/кг ни, ҳаракатчан фосфор 23,15 мг/кг ни, алмашинувчи калий 265 мг/кг ни ташкил этган бўлса, тупроқнинг 30–50 см қатламидан гумус 1,325% ни, умумий шаклдаги азот 0,124% ни, фосфор 0,145% ни, калий 2,425% ни, ҳаракатчан шаклдаги нитрат 9,56 мг/кг ни, фосфор 19,52 мг/кг ни, алмашинувчи калий 140 мг/кг ни қайд этганлиги кузатилди.

Тадқиқот услублари: Тадқиқот ишларини олиб боришда тажриба тизимини жойлаштириш, фенологик кузатувлар ва ҳисоблаш ишларини олиб боришда ЎзПТИнинг услубий қўлланмаси (1985й, 2007й) ва Дон ва дуккакли экинлар илмий тадқиқот институтларида ишлаб чиқарилган илмий услублар (2000-2020 й.й) асосида ўтказилди.

Тадқиқот натижалари. 2022-2023 йиллардаги дала тажри-басида ҳам ўсимликлар ўсиши ривожланиши бўйича ҳолатини фенологик кузатувлар орқали кузатиб борилиб, уларда бўлаётган ўзгаришларни таҳлил қилиш билан баҳоланди.

Шуни таъкидлаб ўтамизки, кузги бугдой парваришида Уни-Агро ва Супер-КАС суюқ азотли ўғитларни ўсимликни баргидан озиқлантиришда (Суспензия сифатида) қўллаш меъёр ва муддатларини ўрганишда вариантлар асосида ўрганиб борилди (маълумотлар 1-жадвалда келтирилди).

Бунда асосан кузги бугдойни ўсиши ривожланиши-ни кузатув ишлари дастлаб 2022 йил 15 апрел кунда олинган бўлиб, аввал суюқ ўғитларни қўллашдан олдин вариантлар бўйича ўсимликни биологик ҳолати фенологик кузатувдан ўтказилганда (12.04.2022) вариантлар бўйича деярли сезиларли фарқ кузатилмади. Лекин, кейинги кузатув муддатларида назорат вариантга нисбатан суюқ ўғитлар билан ишлов берилган вариантларда бир биридан фарқланганлиги аниқланди. Бунда суюқ ўғит ҳисобланган Уни-агро қўлланилган 4-5 вариантларда (10-15 л/га меъёр-ларида), Супер-кас қўлланилган 8 вариантларда (15 л/га меъёрида) бугдойнинг бўйи ва бўғин сони ортиши аниқланди. Албатта, бу қўлланилган суюқ ўғитларнинг таъсири ҳисобига деб айтиш мумкин.

1-жадвал.

Кузги бугдойнинг дон ҳосили кўрсаткичлари, 2022 йил.

№	Вариантлар номи	1 м ² бугдойни дон ҳосили, ц/га		
		2022 й.	2023 й.	ўртача
1	Назорат	64	63	63,5
2	Суспензия	67,4	68,4	67,9
3	Уни-агро	72,8	74	73,4
4	Уни-агро	75,8	77	76,4
5	Уни-агро	70	74,2	72,1
6	Супер-КАС	76	78	77,0
7	Супер-КАС	80	84	82,0
8	Супер-КАС	76,8	78	77,4

Кузги буғдой парваришида ўсимликни барги орқали суяқ азотли ўғитларни қўллашни дон ҳосилига таъсири 2022 -2023 йиллар мобайнида олиб борилган икки йиллик тадқиқотлар натижаларидан хулоса қилиш мумкинки, суяқ ўғитлардан Уни-агро ва Супер КАС суяқ азотли ўғитлар қўлланилганда дон ҳосилдорлигига ижобий таъсир кўрсатди. Бу кўрсаткичлар 2-жадвалда келтирилган.

Олинган маълумотларни таҳлил қилганимизда икки йиллик ўртача буғдой ҳосилдорлиги назорат вариантда 63,5 ц/га ни ташкил этган бўлса, андоза карбамид қўлланилган вариантда ўртача 67,9 ц/га ни, суяқ ўғитлар қўлланилган вариантларда эса 72,1-82,0 ц/га ни ташкил этган. Бу эса назоратдан 8,6-18,5 ц/га кўпроқни ташкил этади.

Суяқ ўғитлардан Уни-агро 10 л/га қўлланилган 4-вариантда 76,4 ц/га ни ташкил қилган бўлса, Супер-кас суяқ азотли ўғити билан 10-15 л/га ишлов берилган 7-8 вариантларда 77,4-82,0 ц/га ни ташкил этди.

Демак, булардан кўриниб турибдики, суяқ ўғитлар билан кузги буғдойни майсалаш ва найчалаш даврларида барги орқали (суспензия) озиклантирилса, ўсимликнинг ўсиш-ривожланиши яхши бўлиб, пировардида дон ҳосилига сезиларли даражада таъсир этиб, ҳосилдорликнинг 8,6-18,5 ц/га гача ортишига олиб келади.

Кузги буғдойнинг парваришида баргидан озиклантиришда

Уни-агро ва Супер-кас суяқ ўғитлари билан ўсимликни майсалаш даврларида 5 л/га ҳисобида ва найчалаш даврларида 10-15 л/га ҳисобида қўлланилиши юқори натижаларга олиб келади.

Хулосалар. Кузги буғдой навлари парваришида янги ишлаб чиқарилган суяқ азотли ўғитларни ўсимликни баргидан озиклантиришда қўллаш меъёрларини ишлаб чиқиш мақсадида ўтказилган дастлабки йил тадқиқот натижаларига асосан дала тажрибасидан олинган натижаларга асосланиб қуйидаги хулосалар қилинди.

Фарғона вилоятининг тупроқ-иклим шароитида кузги буғдой парваришида ўсимликни баргидан озиклантиришда (суспензия) Уни-агро, Супер-КАС ўғитлари қўлланилган вариантларда ўсимликнинг ўсиши ва ривожланишига сезиларли даражада таъсир этганлиги кузатилди.

Суяқ ўғитлардан Уни-агро ва Супер-кас ўғитлари билан кузги буғдойнинг майсалаш ва найчалаш даврларида барги орқали озиклантирилганда ўсимликнинг ўсиши ривожланиши яхшиланиб, ҳосилдорликнинг 8,6-18,5 ц/га гача ортиши аниқланди.

Кузги буғдой парваришида баргидан озиклантиришда Уни-агро ва Супер-кас суяқ ўғитлари билан ўсимликнинг майсалаш даврларида 5 л/га ҳисобида ва найчалаш даврларида 10-15 л/га ҳисобида қўлланилиши тавсия этилади.

АДАБИЁТЛАР:

1. Абдуалимов Ш.Х. Кузги буғдойда Унум стимуляторини қўллаш. Фермер хўжаликларида пахтачилик ва ғаллачиликни ривожлантиришнинг илмий асослари. Халқаро илмий-амалий конференция маърузалари асосидаги мақолалар тўплами. Т. 2006 йил, 375-378 б.
2. Davronov Q.A., Ibragimov O. (2017) The effectiveness of the use of liquid nitrogen fertilizer callicum to prevent the elements of the crop // International Scientific Journal Theoretical & Applied Science. SOI: 1.1/TAS DOI: 10.15863/TAS
3. Доспехов Б.А. "Методика полевого опыта". Москва. Агропромиздат, 1985, 248-256 стр.
4. Дала тажрибаларини ўтказиш услублари. ЎзПИТИ, Тошкент, 2007, 147 бет.
5. Мухаммадиев Б. Абдуалимов Ш. "Ўстирувчи моддаларнинг ҳосилдорлигига таъсири". "Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги" журнали. Тошкент. 2007 йил, №1, 10 б.

УЎТ: 633.14

МИНЕРАЛ ЎҒИТЛАР МЕЪЁРИ ВА СУҒОРИШ ТАРТИБИНИНГ КУЗГИ АРПА РИВОЖЛАНИШ ДАВРЛАРИ ДАВОМИЙЛИГИГА ТАЪСИРИ

Жаназақова Дилбархон Джумабоевна, ассистент,
Андижон қишлоқ хўжалик ва агротехнологиялар институти.

Аннотация. Мақолада кузги арпанинг навларини ўсув даврининг давомийлигига суғориш тартибларини ҳамда минерал ўғитларнинг меъёрларини таъсирини ўрганиш бўйича дала тажрибаларининг натижалари кўрсатилган.

Калит сўзлар: кузги арпа, суғориш тартиби, дон, тупроқ намлиги, минерал ўғит, униб чиқиш, ривожланиш фазаси.

Аннотация. В статье представлены результаты полевых опытов по изучению влияния режимов орошения на продолжительность вегетационного периода сортов озимого ячменя и нормы внесения минеральных удобрений.

Ключевые слова: осенний ячмень, режим орошения, зерна, влажность почвы, минеральное удобрение, росток, фаза развития.

Annotation. The article presents the results of field experiments to study the effect of irrigation regimens on the duration of the growing season of winter barley varieties and the norms of mineral fertilizers.

Keywords: autumn barley, irrigation schedule, grain, soil moisture, mineral fertilizers, germination, development phase.

Кириш. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асо-
сий тармоғи – бу дон етиштириш ва халқимизни дон
маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини қондиришдир. Дон

ишлаб чиқаришни кўпайтириш – бу қишлоқ хўжалигини
барча тармоқларини ривожланишини таъминлайди. Дон
етиштиришни ортиши билан инсонларни яшаш тарзи ва